

Letošnji prvi pomladanski dan je bil še bolj prazničen kot sicer. Po zakonu o Slovenski akademiji znanosti in umetnosti iz leta 1948, ki je opredelil Akademijo kot najvišjo znanstveno in umetnostno ustanovo v tedanji Ljudski republiki Sloveniji in je med njene naloge uvrstil proučevanje naravnih bogastev, je bil pred 50 leti, torej 21. marca 1950, ustanovljen Biološki inštitut.

Ustanovitelj in prvi upravnik je bil akademik prof. dr. Jovan Hadži, zoolog svetovnega slovesa, ki je več kot pol stoletja svojega dela posvetil napredku biologije v Sloveniji. Zbiral je podatke o celotnem živalstvu Slovenije. V času svojega službovanja na Inštitutu pa se je posvetil predvsem raziskavam praživali, spužev, trdoživnjakov, ščipalcev, paščipalcev in suhih južin. Opisal je nad sto novih vrst in rodov s tega področja. Najpomembnejši njegovi življenjski deli sta Turbelarijska teorija knidarijev in Evolucija metazojev. Po njem je inštitut leta 1973 dobil ime.

Danes je Biološki inštitut Jovana Hadžija eden od osemnajstih inštitutov Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Delovna področja Inštituta se do danes niso bistveno spreminjala in raziskave že pol stoletja nepretrgano potekajo po programu Flora, favna in vegetacija Slovenije in sosednjih območij. Organizacijsko je danes Inštitut razdeljen v pet raziskovalnih skupin:

Floristična skupina izdeluje Atlas flore Slovenije in sodeluje pri Atlasu flore Evrope. Raziskuje endemizem in polimorfizem vaskularne flore Slovenije.

Skupina za gozdno vegetacijo se ukvarja s proučevanjem gozdnih združb. V tem okviru pripravlja sinteze posameznih skupin fitocenoz (bukovih, smrekovih, hrastovih in drugih gozdov). V luči novih spoznanj na področju flore in vegetacije so sodelavci predlagali nekatere nove fitogeografske delitve Slovenije.

Skupina za ruderalno, robno, alpsko, segetalno, traviščno vegetacijo in plemenite listavce zaradi šibke kadrovske zasedbe trenutno obdeluje le robno, traviščno, mokriščno, vodno in delno tudi alpsko vegetacijo. Ukvarja se tudi z uvajanjem bioinženirskih metod pri urejanju cestnega in občestnega prostora.

Palinološka skupina se ukvarja s preučevanjem zgodovine in razvoja gozdne vegetacije v Sloveniji, zlasti v popoledenitvenem obdobju. Ukvarja se tudi z analizami makroskopskih rastlinskih ostankov iz arheoloških najdbišč.

Zoološka skupina se ukvarja z raziskavami mehkužcev, metuljev in hroščev. Poleg sistematike proučuje tudi ekologijo in zoogeografijo. Predvsem se usmerja na raziskave podzemskih in talnih ekosistemov, ki so značilni za naše območje.

Kar smo ustvarili, je rezultat terenskega in laboratorijskega dela. Na terenu nabrani material hranimo v inštitutskih zbirkah, ki jih kot primerjalno gradivo potrebujemo za nemoteno raziskovalno delo. Na Inštitutu vodimo herbarij, zbirko pelodnih preparatov, zbirko polžev in školjk ter zbirko hroščev in metuljev. Za društvo najbolj zanimivi sta predvsem zadnji dve. Zbirko hroščev je osnoval dr. Božidar Drovenik in ji priključil še zbirki hroščev Mateja Hafnerja in Egona Pretnerja (zelo bogata in pomembna zbirka jamskih hroščev in hidren). V njej najdemo več kot sto primerkov tipskega materiala in čez dvesto paratipov. Zbirko metuljev je osnoval dr. Jan Carnelutti, vanjo pa sta vključeni še metuljarski zbirki Vladimirja Bartola in Mateja Hafnerja. Zbirka vsebuje

metulje Slovenije, Balkanskega polotoka in centralnoalpskega območja. Obe zbirki bo potrebno urediti, da bosta dostopni javnosti.

Razvoj in delo Inštituta je veskozi povezovala rdeča nit, ki je ves čas vpletala tudi Entomološko društvo Slovenije. Ta nit so bili raziskovalci, strokovno-tehnični in zunanji sodelavci entomologi, ki so bili ali pa so še danes aktivni v društvu: izmed 31 raziskovalk in raziskovalcev lahko naštejemo dr. Jovana Hadžija, dr. Štefana Michielija, dr. Jana Carneluttija in dr. Božidarja Drovenika. Med 12 mladimi raziskovalkami in raziskovalci sva entomologiji zapriseženi mag. Tatjana Čelik in Aljoša Pirnat, metuljar Peter Tonkli pa je eden od 10 strokovno-tehničnih sodelavcev, ki so bili zaposleni na Inštitutu. K bogatim rezultatom raziskovalnega dela so s svojim znanjem in delovno vnemo, zlasti v začetnih obdobjih, prispevali tudi številni zunanji sodelavci: svoj pečat v entomologiji so pustili dr. Albin Seliškar, dr. Vladimir Bartol, dr. Anton Polenec, dr. Kazimir Tarman, Egon Pretner in Savo Brelih. Posledica tako močnih vezi je vsekakor tudi ta, da ima društvo od leta 1978 svoj sedež v prostorih Inštituta.

Ob 50-letnici smo zaposleni na Inštitutu pripravili brošuro 50 let Biološkega inštituta Jovana Hadžija ZRC SAZU, v kateri so podrobno opisani zgodovina, razvoj in program dela. Predstavljeno je tudi preko petdeset sodelavcev, ki so v pol stoletja delovali v tej ustanovi.

Aljoša Pirnat